

Sloh – 2. ročník

Jakub Rádl

13. června 2019

Obsah

1	Publicistický styl	2
1.1	Fejeton	2
1.2	Reportáž	2
2	Lexikologie	3
2.1	Větné pojmenovací jednotky	3
2.2	Podstatná jména	3
2.3	Čeština	3
2.4	Druhy pojmenování podle významu	4
2.5	Slovní zásoba	4
3	Derivologie	5

1 Publicistický styl

1.1 Fejeton

1.2 Reportáž

Rozbor: uč. 127: *Kouzelné kameny angkorské*

- kompozice:
 - gradace (opakování akgor, ...)
 - in medias res, prézens historický
 - ze začátku považováno za bájně místo
- střídá objektivní a subjektivní prvky
 - objektivní nutné pro reportáž
 - subjektivní zachycují atmosféru
- slovní zásoba
 - bohatá slovní zásoba
 - archaismy (překládáno v 30. letech 20. stol.)
 - hodně přídavných jmen
 - umělecké prostředky(tropy): personifikace, metafora, přirovnání, hyperboly, ...
 - termíny z architektury, historie: pagody, terasy, reliéf, ochoz, basreliéf,
 - tropy a figury
 - metafora: „posvátná hrůza“, „žlutá skvrna“ ...
 - přirovnání: „jako ohromný motýl“, ...
 - aliterace(enumerace): „Zkomolen, ztroskotán, zarostlý“
 - personifikace: „ze stínů vylézali smrt a zmar“
 - perifráze: „v houstnoucím šeru, poletovali duchové“
 - ...

Reportáž

- cílem je informovat, zaujmout, (ovlivnit), vyvolat emoce
- čtenář by měl mít pocit, že se události účastní
- fyzická přítomnost reportéra (měl by psát o něčem čeho se zúčastnil)
- nutná faktografie, objektivní
- zachytit atmosféru
- zapsat dialogy
- publicistický jazyk (s uměleckými prvky)
 - spisovná čeština (kromě např. citací)
 - promyšlená kompozice (in media res)
 - prézens historický
 - větné ekvivalenty
 - obrazné vyjadřování, metaforika
- random poznámky
 - pokud někoho cituju, uvedu jméno, případně titul
 - nepsat fejeton! reportáž by měla být vyvážená
 - vysvětlovat neznámé zkratky
 - nezapomenout na závěr, odůvodnit ho
 - držet se tématu, nezaměřit se na jeden aspekt, ale na všechny detaily celku

2 Lexikologie

- **frazeologie** – zkoumá ustálená slovní spojení
 - **sémantika** –
 - **pojmenování** – skupina slov formulující význam (*četl jsem byl bych přestal*)
 - **sousloví** – spojení více slov k označení jednoho konkrétního pojmu (*tigr usurijský*)
 - **složené pojmenování** – širší označení (*sibiřská fauna*)
 - **slovo** – uskupení hlásek/písmen (*četl, jsem, byl, ...*)
- multiverbizace** – rozdělení slova na dvě (*prošetřit > provést šetření*)
- univerbizace** – zkrácení sousloví na jedno (*obývací pokoj > obýván*)

2.1 Větné pojmenovací jednotky

- pochází z lidové slovesnosti, jedná se o zobecněnou lidskou zkušenost
- **pořekadlo** – konstatuje opakující se skutečnost (*Vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá*)
- **pranostika** – pořekadlo o počasí, často ve vazbě na úrodu, vychází z opakované zkušenosti s určitým obdobím (*Březen, za kamna vlezem, duben, ještě tam budem.*)
- **příslloví** – výchovný záměr (*Bez práce nejsou koláče*)
- **rčení** – slovní spojení zapojené do věty s obrazným významem (*Za tebe bych dal ruku do ohně.*)

2.2 Podstatná jména

- **abstraktní** – nefyzické věci (*lásky, smutek, přátelství, ...*)
- **konkrétní** – fyzické věci (*dopis, kámen, ...*)
- **látková** – pojmenování materiálu bez zřetele na množství (*mouka, písek, voda, ...*)
- **hromadná** – mnoho něčeho pohromadě (*listí, dobytek, křoví, ...*)
- **pomnožná** – v základním tvaru množného čísla, význam pouze jednoho kusu, pojí se s druhovými číslovkami (*nůžky, kalhoty, dveře, ...*)
- **mnohoznačná** – jedno pojmenování má více významů

2.3 Čeština

Spisovná

- vysoká formální × hovorová
- více, mléko, ... × víc, mlíko, ...

Nespisovná

- obecná čeština
- nářečí, nadnářečí, slang, argot, hantec (propojení nářečí, němčiny a argotu)

Pojmy

- **archaismus** – nahrazené pojmenování
- **historismus** – již nepotřebné pojmenování
- **eufemismus** – zjemnění
- **disfemismus** – opak euphemismu
- **vulgarismus**
- **familiární a domácí pojmenování** – miláčku, ... (též zdvořilky)
- **hanlivá (pejorativní) pojmenování** – vyjadřuje záporný vztah (panděro, kokos, čokl)
- **hyperbola** – nadsázka
- **ironie** – sděluje opak, závisí na intonaci
- **zvukově expresivní pojmenování** – působí citově svou zvukomalbou (ťulpas, ňouma, frňák, blablina)

2.4 Druhy pojmenování podle významu

- **homonyma** – stejně se píší a vyslovují, ale mají úplně jiný význam (rys – zvíře, obraz)
 - úplná homonimie – stejný slovní druh (travička – tráva, žena, která někoho otrávila)
 - částečná homonimie – jiný slovní druh (pila – nástroj, sloveso)
- **mnohoznačná** – stejně se píší a vyslovují, mají různý, ale propojený význam (rys – obraz, znak, tah obličej)
- **homofonie** – stejně zní, jinak se píší (být × bít)
- **synonyma** – slova stejného nebo podobného významu (rychlý, svižný, hbitý)
- **paronyma** – zvukově podobná, s jiným významem

2.5 Slovní zásoba

- čeština má celkem 300 000 slov
- **aktivní** – slova, která používáme (5000–10000)
- **pasivní** – slova, kterým rozumíme (50000–100000)
- **jádrová** – nejdůležitější a nejstarší slova, nemění se

Vznik nových slov

- skládáním
- odvozováním
- zkracování
- přejímáním – z cizích jazyků / z nespisovné češtiny, slangu
- přidávání významů – oko

3 Derivologie

- **skládání** – spojení dvou slov → slovo s dva a více kořeny (*kolomaz*)
- **odvozování** – tvorba nového slova pomocí předpon, přípon, etc. přidanou část nazýváme **formant** (*stařec*)
- **zkracování** → zkratky (*MU*) / zkratková slova (*ČEDOK*, *moped*)
- slovo **kořenné** – původní, ze kterého byla nová vytvořena (*les*)
- slovo **utvořené** – složené, odvozené, zkratka, ...
- slovo **základové** – slovo ze kterého nové slovo vzniklo
- **slovotvorný základ** – část slova, ke které se přidávají formanty
- **kořen** – část společná příbuzným slovům, nositel věcného významu
- **kmen** – část slova, která zůstává stejná při časování či skloňování
- **morfém** – základní jednotka slova (kořen, předpona, přípona, koncovka, etc.)
- **slovotvorný rozbor**
 - rozdělení na slovotvorný základ a formanty
 - odvysílat → od + vysílat
- **morfematický rozbor**
 - rozdělení slova na morfémy
 - **odvysílat** → od-vy-s(í)l-a-t
 - „sl“ – kořen

Př.: Slovotvorný a morfologický rozbor

- zvládnutelný
 - slovo základové: zvládnout / zvládnut
 - slovotvorný základ: zvládn / zvládn
 - formanty: utelný / tel, n, ý
- zvládnutelný
 - z-**vlád**-n-u-tel-n-ý
- spisovatelskými
 - spisovatel + sk(ými)
- spisovatelskými
 - s-**p(i)**s-ova-tel-sk-ý-m-i
- vyzývat
 - s. základové: vyzvat
 - s. základ: vyzvat
 - formant: -ý-
- vyzývat
 - vy-**z(ý)**v-a-t
- nejneobvyklejší
 - nej + neobvyklejší
- nejneobvyklejší

- nej-ne-ob-**vyk**-l-ejší
- zákeřný
 - spřežka za + keř
 - zá-**keř**-n-ý
- rodokaps
 - román + do + kapsy
 - **ro-do-kaps**
- přestavba
 - základové: přestavit
 - základ: přestav
 - formant: b(a)
 - pře-**stav**-b(a)
- železničářský
 - železničář + ský
 - **želez**-n-ič-ář-ský
- nedbalostního
 - nedbalost + ního
 - ne-db-a-l-ost-ní-ho
- čarokrásný
 - základové: čarovně + krásný
 - základ: čar krásný
 - formant: o
 - **čar-o-krás**-n(ý)
- cédéčko
 - základové: zkratka CD
 - základ: cédé
 - formant: čk(o)
 - **cédé**-čk(o)
- ztěžknout
 - základové: těžknout
 - základ: těžknout
 - formant: z
 - z-**t(ěž)**-k-n-ou-t
- převážit
 - základové: vážit
 - základ: vážit
 - formant: pře
 - pře-**vá(ž)**-i-t

Skládání

-